

**Euskararen aldeko komunikabideak edo euskarazko
komunikabideak: Administrazioaren ikuspegiaren
aldaketa**

Euskarazko Kazetaritzaren I. Kongresua
(Euskalduna jauregia, 2004ko azaroaren 11n, 09:30ean)

Gotzon Lobera Revilla

Jaun-andreok, agur t'erdi!

Euskarazko Kazetaritzaren I. Kongresuaren antolatzaileek eskatu zidatenean bilgune honetan parte hartzeko, oso gai polit eta erakargarria jarri zidaten mintzagai: "Euskararen komunikazio-eremuaren sustapena Administrazioaren aldetik". Betiere, izenburuari arreta handiagoa jarri nionean, konturatu nintzen oso muga labanak zituela gaiak, ezik itaun batzuk erantzun barik ezinezko suertatzen zen gaiari behar zen moduan oratzea.

Horretara, eta euskararen aldetik, genitibo edutezkoa mugatzeari funtsezko iritzi nion, eta 'euskararen' lekuan, 'euskararen aldeko' eta 'euskarazko' izenlagunak jarri nituen. Dударik ez dago, izan litezke euskara hutsez diharduten komunikabideak, eta hala jardun behar dutenak, baina izan litezke, eta badira, tokian tokiko egoera soziolinguistikoaren arabera, gaztelaniarekin edo frantsesarekin batera euskara neurri txikiagoan erabiltzen duten komunikabideak, eta euskararen sustapenaren ikuspegitik egundoko garrantzia dutenak, horretara jardun ezik, euskara toki horietako etxeetan sartzea bestela ezinezko gertatuko litzateke eta. (Izan ere, 1982ko Euskararen Legeak agindua eman zion Eusko Jaurlaritzari, RTVEn euskara gero eta gehiago erabiltzeko. Hau, denbora garrenean, zaharkitu egin da bilakaera politikoaren puruz.)

Aurrekoarekin lotuta bada beste ñabardura bat, nahitaez egin beharrekoa: 'euskararen aldeko' izenlagunak ematen du gure hizkuntza bultzatzeko lana dela arlo horretan nagusitu nahi dena; ostera, 'euskarazko' izenlagunak 'komunikabide' izenari beste kutsu bat eransten dio, baina beste maila batekoa: helburua komunikabidea bera da, hori bai, komunikatzeko hizkuntza euskara delarik.

Bigarrenik, ikuspegi juridiko-administratibotik, beste ñabardura bat egin behar zela begitandu zitzaidan, eta geure erakunde-bilbaduraren aldetik moldatu; izan ere, zein Administrazioaren gainean mintzatzen ari gara? Eusko Jaurlaritzaren gainean? Foru administrazioari gagozkio?, ala Udal administrazioa dugu hizpide? Bide batez, beste itaun hau dut zuei egiteko: zuetarik inork erabili ditu buruan, 'Administrazio' berba entzun duenean, Espainiar administrazioa edo Europar Batasuna? Bada, horiek ere buruan izan behar ditugu, arazo honetaz denaz bezainbatean, badutelako izan eragina, batez ere, arloaren esparruaren gainean dihardugularik.

Aurrekoaz gain, 'Administrazio' berba darabilgula, eta administrazio jakin bati buruz dirautsagula, adibidez, Eusko Jaurlaritza gogoan dugula, Administrazio horren zein

atal dugu buruan? Euskararen sustapenari beren beregi ekiten dion atalari buruz ari gara? Izan ere, hemen datza kongresu honen ardatz nagusietako bat: Eusko Jaurlaritzaren Kultura Saileko Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza eta gainerako administrazioetako haren kideak ditugu gogoan?, ala Eusko Jaurlaritzaren Industria Saila eta gainerako administrazioetako haren parekoak ditugu gogoan? Zer landu nahi dugu: euskararen sustapena bakarrik?, ala euskarazko komunikabideak industri arlo legez? Gai honi ere erantzuna emango diot hitzaldi honetan zehar.

Eta, hirugarrenik, beste itaun bat sorrarazi zidan Kongresuaren antolatzaileek jarri zidaten gaiak, ezik 'komunikabide' berba entzuten dugunean, ezin ditugu komunikabide guztiak osotasun legez hartu, ezinezkoa baita osotasun legez hartzea, estrategiaren ikuspegitik, bederen, Internet bidezko euskarria duten komunikabideak, telebista, irratia eta prentsa idatzia, are gutxiago, ezin daitezke osotasun legez har aberri mailako komunikabideak, lurralde mailakoak eta tokian tokikoak.

Hori guztia gogoan hartuta, eta osagai guztiak batera erabilia, "Euskararen aldeko komunikabideak edo euskarazko komunikabideak: Administrazioaren ikuspegiaren aldaketa" izenburua ipini diot hitzaldi honi, betiere, esan behar dizuet osagai horiek guztiek elkarri eragiten diotela, eta oso zaila dela, nire ustez, bata gogoan izan barik, besteak jorratzea.

1. Euskararen aldeko komunikabideak ala euskarazko komunikabideak?

1.1. Komunikabideen barruko osagaiak

Egundoko garrantzia du galdera honi ematen zaion erantzunak, horrek eragingo baitio komunikabideak berak hartu behar duen bideari, eta erantzun horrek ere eragina izango duelako Administrazioak komunikabide jakin bati buruz hartu behar duen jarreran. Horretara, bada, baldin eta euskararen aldeko komunikabideez ari bagara, gogoan izan behar dugu, berez, etekinik zertan ekarri ez duen jarduera baten gainean dihardugula, horrek dakartzan ondorio guztiekin, haien helburu nagusia, lehen esan dudana legez, euskararen erabilera dela. Ostera, buruan euskarazko komunikabideak badarabiltzagu, orduan, industri arlo baten gainean ari gara, enpresa ikuspegi zehatza izan behar duena, bai kudeaketaren aldetik, bai

galera-irabazien aldetik, bai langileen ikuspegitik, bai diru-sarrera eta gastuen eretzean, bai bideragarritasunaren inguruan.

Hau da, ezin daiteke ikuspegi ongilea izan proiektuaren eretzean, eta proiektu horrek dakarren ahalegina edozein enpresa arruntetan bezain handia edo berau baino handiagoa izatea. Egin-eginean ere, horrek desoreka itzelak ekar ditzake proiektuarentzat, eta, geroenean, proiektuak berak porrot egin dezake, ikuspegi arteko desoreka hori dela karia. Hori ez ezik, Administrazioaren ikuspegi eta jarrera ere aldatzeko modukoak izan daitezke aurreko ikuspegi horren arabera.

Esan nahi dudana azaltzeko, adibide bat ipiniko dut, nahiko adierazgarria baita. Bizkaiko Foru Aldundiak 2004. urtean prentsa idatziko komunikabideentzat eta aldizkari digitalentzat egindako deialdiaren barruko aurrekontuak 1 340 738.92 €-koak izan dira guztira, eta kopuru horretatik ia %55 egon zaio beste gastu batzuen atalari, hau da, inprimatzeari, zabalkundeari... Orduan, adibide hau gogoan hartzen badugu, eta administrazio guztietan euskararen sustapena eginkizun duten atal eta organo guztiek euskararen aldeko komunikabide lege hartu behar badituzte hauek, diru-laguntza ezartzeko unean, argitalpenak berak dituen gastu guztiak hartu beharko lirateke kontuan, bai langileria, jardunbide eta inbertsioak, bai inprimatze, zabalkunde eta enparauak, izakunde horiek ez baitira enpresa-egitura bati dagozkionak. Aldiz, euskarazko hedabide lege hartzen badira komunikabideok, orduan, eta lehen aipatu ditudan atal eta organoen ikuspegitik, kopuru osoa hartu beharrean, langileria eta jardunbide gastuei dagozkien kopuruak hartu beharko lirateke oinarri lege, diru-laguntzak ezartzeko unean. Egia esan, gaur egungo praktikak ez ditu bereizten batzuk eta besteak, eta izaera oso ezberdinak dituzten izakundeak zaku berean sartzen dituzte euskal administrazioek. Jardun-ildo honek bere horretan zenbat iraungo duen ez dakit, baina, epe luzera begira, ez dut uste sistema iraunkorra denik. Ideia honen asmoa ez da Administrazioak diru-laguntza gutxiago ematea euskarazko hedabideei, ezpada euskal hedabideek, enpresa diren neurrian, beste edozein enpresak dituen baliabide berdinak izatea, alegia, administrazio bakoitzeko industria sailen bitartez.

1.2. Komunikabideon izakunde argitaratzailearen izaera

Horrek guztiak badakar beste gogoeta garrantzitsu bat: ba al du zerikusirik komunikabideok argitaratzen dituen izakundearen izaerak hedabideon eguneango jarduerarekin? Baietz uste dut. Horretara, bada, eta tokian tokiko hedabideak

adibide-gai ditudala, ezin dira multzo berean sartu irabazteko asmoarekin sortu den enpresa eta irabazteko asmorik ez duen elkarte. Ezin dira parekatu, euren indarrak erabat ezberdinak direlako, eta batzuek eta besteek eskaintzen dituzten ekoizkinak ezberdinak direlako; modu horretara, ikus dezakegu, baditugula egunkariak, astekariak, hamaboskariak, hilabetekariak, ahaldutenkariak... batzuk doakoak, besteak ordainpekoak.

Garbi dago, ahaldutenkariak gaur egun ia-ia galdu direla, eta hala diot, ezik artean bada horrelako bat edo beste. Dena dela, beste guztiak ezin dira modu berean erabili, eta bakoitzari eskatu behar zaizkion betekizunek bakoitzaren edukoak izan behar dute, bai finantzamenduaren aldetik, bai langileriaren lan-baldintzen ikuspegitik, bai kontabilitatearen eretzean eta abar.

Beste alde batetik, euskarazko prentsa idatziaren ikuspegitik, baditugu enpresa-taldeak ere, eta horrek beste neurri bat dakar arlo honetara. Izan ere, zein da 9 milioi € baino gehiagoko aurrekontua darabilen enpresa-taldearen eta 1.2 milioi €-ko aurrekontua dakarren enpresaren arteko aldea, diru-kopuruarena bakarrik?, edo bada beste aldagairen bat, neurri bakoitzak maila ezberdina dakarrenik? Ni bigarren iritzikoa naiz. Edo zein alde dago 9 milioi € baino gehiagoko aurrekontua darabilen enpresa-taldearen eta 4.22 milioi €-ko aurrekontua dakarten Euskadiko (Iparraldeko eta Hegoaldeko) tokian tokiko aldizkari guztien artean? Ez da kopuruaren aldetiko aldea bakarrik, nire ustez.

‘Euskararen aldeko komunikabide’ eta ‘euskarazko komunikabide’ adigaiak ez dira burutazio huts, hain zuzen ere, errealitateak ematen dituen jakingarrietan dautza adigai horien ezaugarri bereziak. Horretara, bada, ‘euskararen aldeko komunikabideak’ dira langileria eta jardunbidearen ziozko gastuak batuta euren gastu osoaren %40/45 inguru dituztenak, sarritan langileriaren aldetik kosturik ez dagoela, aldizkari-egileek eurek auzolanean ateratzen baitute hori. ‘Euskarazko komunikabide’ deritzet, ostera, euren langileriaren ziozko gastuak bakarrik aurrekontu osoaren %50etik gorakoak dituztenei, bai eta langileriaren eta jardunbidearen ziozko gastuak, baturik, kopuru horretatik gora dituztenei ere; profesionalizazio joera argi ageri da horrelako hedabideetan.

Betiere, izakunde argitaratzailearen izaerak badu eraginik prentsa idatziaz harantzago. Hala, bada, jardun dezadan telebistaren eta irratiaren gainean. Tokian tokiko telebistetan orain arte egin den ahaleginaren edukoa izan ote da lortu den

etekina? Askozaz eragingarriagoa izango litzateke, telebisten arloari dagokionez, talde indartsua egitea Euskadin, eta beraren bitartez telebisten inguruan egiten den politika bateratu. Irudia ipintzearen, erdarazko komunikabideak nazioartekoak dira, eta euskarazko telebistak, tokian-tokian diharduten moduan, ematen du, txokozaleak direla. Borroka horretan, beti izango dute galtzekoa euskarazko hedabideek.

Une honetan hainbat udalek ikusi dute euren udalerriko telebista bat izatea interesgarria izan daitekeela euren jardunbidea azaltzeko udalerriko biztanleei, edo halako telebista sortu dute Administrazioetik kanpoko eraginez. Eredu hori galkorra da epe luzera begira, udal baten aurrekontuan horrek dakarren pisua urtean baino urtean handiagoa baita. Azkenean, udalak ezin badio eutsi eredu horri, itxiko al dira tokian tokiko telebistak, negozio legez eratuta ez badaude? Bizkaian, esate baterako, une honetan indarririk handiena duten tokian tokiko telebistak dira hedapen-esparru Bilboaldea, Eskuinaldea, Ezkerraldea eta Bizkai osoa dutenak, euretarik batek ere ez dihardu euskaraz bakarrik, eta eurak guztiak enpresa pribatuen eskuetan daude, alegia, merkataritzako izakundeen eskuetan.

Horregatik guztiarengatik, euskara hedabide ardatz duten tokian tokiko telebistak izan behar baditugu, guardasol zabal eta sarria eskain dezakeen erakundea bakarrik da lan hori egin dezakeena, berak bakarrik baititu behar adinako giza baliabideak, diru baliabideak eta harreman-sareak, erronka horri behar den moduan erantzuteko.

Irratiez direnez bezainbatean, kezka bat azaldu nahiko nuke beren beregi, ezik Euskadin, betidanik izan diren euskal irratiez gainera, azken urteetan bereziki, udalen lizentziapeko beste irratia batzuk azaldu dira, lehendik zeuden euskal irratien lehiakide eginaz, gainera. Azkenean, udal irratia, izaera publikoa dutenak, bihurtu dira betidaniko euskal irratien lehiakide. Hori ez da ona euskarazko komunikabideentzat, batez ere, diru-iturriak toki beretik datozenean. Ez ote litzateke, kasuotan, askozaz eragingarriagoa izango lehendik dauden irratia horiei irozo eta eustea, beraien lehiakide bihurtu beharreen? Argi izan behar dugu kontu bat: esparru geografiko jakin baten, euskarazko irratia badago, eta, harekin batera, erdarazko beste irratia batzuk badira, euskarazko beste irratia batek ez lieke kalterik ekarriko azkenoi, ezpada euskarazkoari, publizitatearen eretzean, eta, geroenean, bideragarritasun ekonomiko eta teknikoaren inguruan. Ikuspegi horretatik, gogoeta sakona egin beharra dago, ezik, aurreko kasuan lege, geure diru baliabideak, giza

baliabideak, eskuarte materialak eta harreman-sareak urriak dira, eta askoz eragin handiagoa ekarriko luke talde indartsu batek lan koordinatua bideratzeak.

2. Administrazioaren arloa

2.1. Lege-esparrua euskararen aldeko eta euskarazko komunikabideen inguruan

2.1.1. Euskal Autonomia Erkidegoa

Administrazioaren arloari dagokionez, bost administrazio mailak zerikusia dutenez gero arlo honetan, zeinek bere eskumen esparruan, lehenengo eta behin, hedabideen arazoa araupetzen duen azaroaren 24ko 10/1982 Oinarrizko Legea, euskararen erabilpena arautzen duena, izan behar dugu gogoan. Betiere, lege honek, hiritarren eskubideen gainean dihardu, eta ikuspegi hori ezin da begien bistatik galdu. Labur bada ere, uste dut, komeni dela lege honek hedabideen inguruan dioena gogoratzea. Horretara, bada, zioen azalpenean honelaxe ageri da lege honen helburua: *“Euskara, gure Elkartearen nortasunaren erakusgarri nabarmenena eta behinena eta, ezagutzaren eta erabileraren bidez, gizabanakoak Elkartean erabat bertakotzeko bidea dela aitortzea”*. Hori ez ezik, legearen zioen azalpenak berak beste baieztapen garrantzitsu bat egiten du, legearen eskubideak eta betebeharrak zehatz-mehatz banatuz. Horrela, bada, legearen lehenengo tituluak badihardu herritarrek hizkuntzaren alorrean dituzten eskubideen gainean, bai eta Euskal herri-administrazioak dituen eginbeharrez ere. Geroenean, Euskal Autonomia Erkidegoko Euskararen Legeak dioenez, norbanakoek eskubidea dute lege honetan Herri administrazioari ezartzen zaizkion eginbeharrak eskatzeko, aldi berean beraien eskubideak baitira.

Beste alde batetik, eta zioen azalpen berean esaten da legearen bigarren tituluko hirugarren kapituluaren araupetzen dela euskararen erabilera hedabideetan, eta, aldi berean, albisteak euskaraz jaso ahal izateko eskubidea aitortzen du. Hirugarren kapitulu honek, berriz, ezartzen du 22–25. artikuluetan, Eusko Jaurlaritzak sustatuko duela euskara gizarte hedabideetan, eta, hau garrantzitsua da, Eusko Jaurlaritzari berari eratziki zion eskumen hori, bai RTVE (euskarazko aldaeran, EITB ageri zen) euskarari indar ematekoa ere. Hori ez ezik, Eusko Jaurlaritzaren gain utzi zituen irratietan, albistarietan, irudiaren eta hotsaren erreproduktzioan eta abarretan euskara sustatu eta babesteko neurriak. Beraz, ondorio hau atera behar da Euskal

Autonomia Erkidegoari dagokionez: Eusko Jaurlaritzaren beraren eskumen-eginbeharra da arlo honetan jardutea Euskal Autonomia Erkidegoan; hortaz, foru aldundiek eta udal-izakundeek hainbat urtetatik hona egiten diharduten lana halako lekuetako agintarien borondate politikoaren isla da, sekula ere ez lege-betebeharra. Hau oso gogoan hartu beharreko kontua da.

Bada kontu garrantzitsu bat, lege honi dagokionez, izan ere, bigarren tituluko III. kapituluan, 22, 23 eta 24. artikuluetan, legeak badihardu Euskal Autonomia Erkidegoko herritarrek dituzten eskubideei buruz, 25.ean, ostera, legegileak ez du lurralde-esparrua aipatzen, horren lekuan, badio Eusko Jaurlaritzak neurriak hartuko dituela euskal argitalpenak sustatu eta babesteko; horrenbestez, eginkizun-eremuaz dihardu legeak, lurralde-esparruaren muga gaindituaz. Bide horretatik, Eusko Jaurlaritzak diru-laguntzak eman ahal ditu Euskal Autonomia Erkidegotik kanpoko euskal argitalpenentzat, direla irratiak, direla telebistak, direla prentsa idatzikoak...

2.1.2. Nafarroako Foru Komunitatea

Egoera bestelakoa da Nafarroako Foru Komunitatean; egin-eginean ere, 18/1986 Foru Legea, abenduaren 15ekoa, euskarari buruzkoa, gizarte-hedabideen gainean ari da III. tituluan, eta EAEko legean ez bezala, ez zaio eginbeharrik ezartzen hango Administrazioari, herritarrek albisteak euskaraz jaso ditzaten. Horretara, bada, Foru Legearen 27 eta 28. artikuluetan horrelako esamoldeak topa ditzakegu: *“... bultzatuko dute euskararen mailaz mailako presentzia komunikabide sozial publiko eta pribatuetan”*, eta, horretarako, *“Nafarroako Gobernuak diruz eta materialez laguntzeko planak gauzatuko ditu”*; *“Foru Komunitateak gestionatzen dituen telebista eta irradi emisora eta gainerako komunikabideetan, Nafarroako Gobernuak euskararen presentzia egokia begiratuko du”*, eta Herri administrazioek *“babestuko dituzte euskaraz egiten diren azalpen kultural eta artistikoak, liburu argitalpenak, ikus-entzunezko ekoizpena eta bestelako ekintzak”*.

Argi dago, Nafarroako Gobernuak ez duela ezein lege-betekizunik, sustapenaren inguruan; areago, ez zaie eskubiderik aitortzen nafarrei, albisteak euskaraz jasotzeko; hori ez ezik, lurralde-esparrua oso zurrun zehaztuta dago, Nafarroatik kanpora bezala Nafarroaren barruan.

2.1.3. Espainiako eta Frantziako gobernauk

Espainiako Gobernuak hizkuntzaren inguruko eskumenak Eusko Jaurlaritzari besterendu eta gero, ohiko irradi-telebisten inguruko hainbat eskumen ditu

Espainiako Gobernuak bere esku, bai eta satelitezko telebisten inguruan ere. Horiek ez ezik, 2003ko abenduan, tokian tokiko telebisten gaineko kontuak arautu zituen Espainiako Gobernuak, baina honetaz geroago jardungo dut. Betiere, ez zaie arlo hau arautzen duten xedapenetatik baten ere ezein eskubiderik aitortzen euskaldunei.

Frantziako Gobernuak, berriz, ez die ezein eskubiderik aitortzen frantsesez besteko hitzunei. Hala ere, legeaz azpiko itunen bidez ebazteko ahaleginak egin dituzte hainbat erakundek eta izakundek; horretara, bada, 2000ko abenduaren 22an, frantses estatuak, Akitania eskualdeko Kontseiluak, Pirinio Atlantikoko Kontseilu Orokorrak, Baiona-Angelu-Miarritze hiri elkargoak, eta Euskal Herriko Hautetsien Biltzarrak Euskal Herriko hitzarmen berezia izenpetu zuten, eta beraiek hartu zituzten konpromisoen artean, komunikabideen eretzean, hiru aipatu nahiko nituzke: a) euskaraz diharduten hiru irratiak proiektu batean baterabiltzea eta irrati-telebista publikoan euskararen erabilera sustatzea; b) ETB lurralde osoan baldintza egokietan hartuko dela bermatzea, eta c) Interneten euskararen erabilera bultzatzea.

Horren ondorioz, Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailaren Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzaren eta Obragintza Publikoko Herrialdeko Frantses Erakundearen arteko protokoloa dela bide, hizkuntza politikako gaietan lankidetzan aritzeko, erakunde biok engaiatu ziren, euskaraz diharduten komunikabideak suspertu eta Interneten euskararen erabilera sustatzeko. Gogora dezagun bide hau Eusko Jaurlaritzari Euskararen Legeak zabaldu ziola.

2.1.4. Europar Batasuna

Eremu hau aipatu nahi dut, azal-azaletik ez bada ere, ezik Europar Batasunak bide bitatik eragiten die estatu guztien legeriei: alde batetik, norbanakoei eskubideak aitortuz, eta, adierazpen hori egin eta gero, estatu guztiek zaindu behar dizkiete euren herritarrei eskubideok; dena dela, zoritxarrez, Europar Batasunak ez zuen onartu hizkuntzaren ziozko bereizkeria sartzerik (itxura baten, hori lortzeko, denborak luze joko du); eta, beste aldetik, estatuen arteko eta estatu ezberdinetako izakundeen arteko proiektuei diru-laguntzak emanaz.

* * *

Hori guztia esan eta gero, onartu behar dugu badugula geure erakunde-bilbadura, berezi eta, sarritan, latza dena, baina geurea. Horregatik, hasieran azaldu ditudan

kezken artean, bada bat, egundoko eragina dakarrena: Administrazioaren gainean dihardugula, zein Administrazioaren gainean dihardugu? Itaun honen erantzuna zelakoa izan, eta halako ondoreak aterako ditugu. Horretara, bada, Euskal administrazioak garbi izan behar du zein proiekturi buruz ari garen, horren gaineko erantzun egokia emateko. Hemen azalduko ditudan kontuak hiru izango dira, gehienbat: alde batetik, gaur egungo erakunde-bilbaduraren ikuspegia emango dut, eguneango jardunaren ikuspegitik, hau da, zelan jokutzen diharduten herri agintek une honetan; beste alde batetik, neure iritzia emango dut, etorkizunean zein bide hartu beharko litzatekeen, esparru hau antolatzeke, eta, azkenik, beste administrazioen eragina azalduko dut esparru honetan.

2.2. Gaur egungo erakunde-bilbadura eguneango jardunaren ikuspegitik

Eusko Jaurlaritzak ari da une honetan aberri mailako proiektuekin arduratzen. Izan ere, Eusko Jaurlaritzak dituen deialdien bitartez, Euskal Autonomia Erkidegoko, Nafarroako Foru Komunitateko eta Iparraldeko komunikabideek lor ditzakete laguntzak euren proiektuak aurrera ateratzeko. Eusko Jaurlaritzaren deialdiak aztertzen baditugu, ikusiko dugu zelan berak ondo bereizten dituen proiektuak, multzoka antolatuta, xede, neurri, izaera eta beste eragile batzuen arabera.

Foru administrazioari gagozkiolarik, berriz, Foru administrazio bakoitzak egiten dituen deialdietan, lagungarri gisa laguntza ematen zaie lurraldean lurraldeko komunikabideei, eta laguntza-gaiak aldatu egiten dira lurraldetik lurraldera; batean, diru-laguntzak ematen zaizkie prentsa idatzia argitaratzen duten irabazasmorik gabeko izakundeei, beste batean, berriz, ez zaio mugarik ipintzen hedabidea argitaratzen duen izakundeari, eta laguntza-gaiak prentsa idatzitik harantzago joaten dira; eta bestean ez da horrelako laguntasunik eskaintzen. Nafarroako Foru administrazioaren jarduerak ez du horrelako proiekturik berariaz babesten, eta Iparraldean horrelako laguntasunak emateko irizpideak ez dira iraunkorrak, kasu, *Herria*.

Euskal Autonomia Erkidegoaren erakunde-bilbadura konfederala da, eta hainbat eskumen partekaturik dituzte Eusko Jaurlaritzak, foru aldundiek eta udalek; horren adierazgarri dugu 2000. urtean gertatu zena: Eusko Jaurlaritzak eta foru aldundiek berbatu zuten, euskararen inguruan emango ziren diru-laguntzak bateragarriak izango zirela, bultzada bat emateko arlo honi. Horrezaz gainera, hainbat irizpide

bateratu ziren, administrazio bakoitzaren arau-esparrua zainduta, eta, azkenik, lurraldeen arteko oreka irizpidea hartu zen, beraren bidez finkatu baitzen lurralde jakin bateko proiektu jakin bat aberriarentzat interesgarriztat hartzen bazen, orduan proiektu horri eutsiko ziotela Eusko Jaurlaritzak eta lurralde hartako Foru Aldundiak. Arlo hau biribiltzeko, beste organismo bat aipatu behar da, bertan euskararen inguruko politika publikoak bateratzen baitira: HAKOBA (Herri Aginteak Koordinatzeko Batzordea). Bilgune horretan, arian-arian batzarrak egiten dira Eusko Jaurlaritzako Kultura, Hezkuntza, Herri Administrazio eta Ogasun sailen, HAEEn, foru aldundien eta Euskal Autonomia Erkidegoko hiriburuen ordezkarien artean, euskararen sustapenarekin, alderdi guztietatik, zerikusia duten politiken gainean gogoeta egin eta neurriak proposatzeko herri aginteei.

Udal administrazioa hizpide hartzen badugu, berriz, zehaztugabetasunaren esparrurik zabalenean dihardugu, zergatik eta udal administrazioen artean ez dagoelako batasunik jarduteko unean; horrela, bada, ikus dezakegu, barbarako, tokian tokiko argitalpenak dituzten udaletan, bakoitzak baduela bere jardunbidea, eta sarritan, beti ez esatearren, jardunbide horrek ez dauka zerikusirik udalerritik kanpo egiten diren planteamenduekin, gehien-gehienetan, udalerrri bakoitzaren egoerari begirako erantzuna ematen du udal bakoitzak.

Arlo honen eretzean, esan behar dut, 1982ko Euskararen Legearen eraginez, urte askotan zehar ulertzen izan dela arlo hau beren beregi dagokiola Eusko Jaurlaritzari; lege-agindu hori bigundu bada ere, esan behar da, komunikabideentzako diru-laguntzak ezartzea administrazio jakin bakoitzaren arduradun politikoaren borondatean datzala, ez baita inoiz haren lege-betekizuna.

2.3. Etorkizuneko jardunbidea administrazioen ikuspegitik

Gaur egungo egiturak etorkizunean iraungo badu, hainbat aldaketa edota moldaketa egin beharko dira, erakunde-bilbadurak egoki erantzun diezaien bihar-etzi azal daitezkeen premiei. Ikuspegi horretatik, argi adierazi behar dute administrazio guztiek, nor bere eragin-esparruaren barruan, eta eragin-esparruko eragile guztiei argi eta garbi azaldu, Administrazio batek ez duela bete behar beste Administrazio batek bete beharko lukeen esparrua. Baieztapen honek, dena dela, azalpen bat behar du, bai eta ñabardura bat ere.

Azalpena hau da: baldin eta udal batek ez badio laguntzarik eman nahi bere udalerriko argitalpen bati, orduan Foru Aldundi eskudunak edo Eusko Jaurlaritzak

ez liokete halako argitalpenari eman behar udal eskudunak eman ez duena, horrela jokatuz gero, udalerrian udalerriko argitalpenak laguntzen dituzten udalek kaltetun urtengo lukete eta; horrezaz gain, edozein udalek, ordu arte laguntasuna eman duenak, pentsa dezake, berak laguntzen ez badu, Foru Aldundiak edo Eusko Jaurlaritzak beteko luketela berak bete ez duen lana. Beraz, maila bakoitzeko erakunde eskudunak bere gain hartu behar du berari dagokion eginkizuna. Dena den, esan dezadan, berriz ere, Euskararen Legeak derrigorra Eusko Jaurlaritzari bakarrik eratziki ziola.

Baieztapen horrek, ostera, ñabardura bat behar du. Azaldu dudan irizpide hori Euskal Autonomia Erkidegoari dagokio; egin-eginean ere, gaur egun, Euskadik duen banaketa juridiko-administratiboa dela eta, irizpide hori zurrun betez gero, Nafarroako Foru Komunitateko komunikabideek eta Iparraldekoek kalte izugarria pairatuko lukete, ziur asko, hainbatetan, erabateko eta behin betiko galera. Beraz, lurralde-esparru horiek irizpide honen ezarpen eremutik kanpo laga beharko liriateke.

Beste alde batetik, esparruari eragiteko kontuan ari garela, euskal administrazioek garbi izan behar dute, etorkizunari begira, tokian tokiko komunikabideen ugaritzeak ez dakarrela, berez, egoera osasuntsurik; areago, mugak ipini behar dituzte, proiektu osasuntsuen kalterako etor litezkeen egitasmoetarako, geroenean, batak eta besteak kaltetun urtengo dutelako. Kalitatea bermatu behar bada, euskarazko komunikabideetan, langileen egoera hartu behar da kontuan; izan ere, tokian tokiko euskarazko komunikabideak, gaur egun, Lezama beste dira kazetaritzan. Athleticek jokalaria ona lortzen duenean, berak nahi ez badu jokalaria hori galtzea, orduan kontratu ona egin beharko dio jokalaria horri, beste toki batera joan ez dadin; guztion gogoan dago zenbat esatari, kazetari, elkarrizketagile dauden kazetaritzako talde indartsuenetan, hala euskarazkoetan, nola erdarazkoetan. Gainera, kazetaritzaren arloan, maila biko harrobiak daudela esan daiteke, behetik gora hasita. Arazo honek badakar beste eginkizun bat herri administrazioentzat: tokian tokiko hedabideen mapa bat diseinatzea, irizpide jakin batzuk ezartzea, zein lekutan lagundu behar diren berriak eta zeinetan ez, zeini laguntza eman eta zeini ez, eta horrek ez du esan nahi inork ezin duenik nahi duena sortu, baina euskal administrazioek argi adierazi behar dute zeintzuk diren halakoek bete behar dituzten baldintzak, herri aginteen diru-laguntzak jaso ahal izateko. Modu zehatzagoan esan nahiko nuke puntu hau: XXI. gizaldian ez da onartzeko modukoa, edonork edozer sortu, kudeaketa publikoaren ardura dutenekin ezer kontsultatu barik, eta gero

horrek dakarren zama 'herri diru' en lepo gainean jarri. Egia bada, edonork eskubidea duela nahi dituen ekimen guztiak sortzeko legearen barruan, egia da, aldi berean, herri agintek, herriaren botoek emaniko legitimazio osoarekin, eskubidea dutela euren jardunbide politikoaren nondik norakoak ezartzeko.

Aldizkarien ugaritzea argituko duen adibidea ekarri nahi dut hizpidera: Bizkaian, 2000. urtean, 8 argitalpen aurkeztu ziren diru-laguntzetara, euren aurrekontua, guztira, 363 640.92 €-koa izan zen, eta Bizkaiko Foru Aldundiak haiei emaniko diru-laguntzak, berriz, 128 955.27 €-koa. Handik lau urtera, hain zuzen ere, 2004. urtean, 17 argitalpen onartu dira, euren aurrekontu araziak, berriz, 1 338 738.92 €-koak, eta Bizkaiko Foru Aldundiaren laguntzak, 344 000 €-koak. Aurrekontuen gehikuntza, lau urtetan, %268.15ekoa izan da, eta diru-laguntzena, berriz, %166.76koa. Kontuan hartzen badugu, aurrekontuak direla gizarte jakin baten aginte politikoak ezartzen dituen beharrezanik premiatsuenak asetzeko baliabideak, garbi izan behar dugu, ez dagoela mugarik gabeko gehikuntzarik, eta herri agintek, politika orokorrez gainera, diru baliabideen mugak ere gogoan hartu behar dituztela, euren aurrekontuak gertatzeko. Horrexegatik da garrantzitsua, besteak beste, Administrazioaren eta eragileen arteko harremanak sarriak izatea.

Aldi berean, eta horrekin batera, euskal administrazioek beste arlo bat zaindu behar dute datozen urteetan, horretarako biderik badago behintzat, gogor eta tinko landu behar dena: laguntza bakarrek arloa saihestea. Gaur egun, diru-laguntzak emateko irizpideetako bat argitalpen, irrati edo telebista bakoitzaren aurrekontua da, eta hori modu berean ezartzen zaie diru-laguntza eskuratu nahi duten izakunde guztiei. Beraz, zenbat eta aurrekontu handiagoa izan, oro har, orduan eta diru-laguntza handiagoa jasotzeko modua izaten dute izakundeek. Gero eta behin, indartsuari laguntza gehiago ematen zaio, ahulari baino. (Hemen 'indartsu' eta 'ahul' adjektiboak darabiltzat, diru-baliabideen, giza baliabideen eta eskuarte teknikoaren ikuspegietatik, eta ez dut esan nahi proiektu 'indartsu' batek bideragarritasun hobea duenik 'ahul' batek baino.)

Beraz, horrek behar du, nire ustez, beste zuzengarri bat, eta maila bereko zuzengarria behar den heinean, gutxieneko finantzamenduaren aldetiko betekizuna ere aldatu beharko litzateke kopuruaren arabera, askozaz errazagoa duelako aurrekontu jakin baten ehuneko jakin bat bermatzea izakunde handi batek, enpresa-egitura sendoa duenak, oso aurrekontu txikia duenak baino. Adibide batekin ulertuko delakoan nago: Bizkaian badira 111 udalerrri, horietarik 85 dira 5 000

biztanlera heltzen ez direnak. Logikoa al da neurgailu berbera ezartzea 50 000 biztanleko udal bati eta 1 000 biztanle dituen bati? Askozaz errazagoa du lehenengoak ehuneko bat ezartzea euskararako, edo beste edozein jardueratarako, bigarrenak baino. Administrazioak garbi izan behar du, bere beharren artean errenta berriro banatzekoa dagoela, eta hori hala izaten da eremu guztietan.

Aurrekontuaz jardun dugun legez, gauza bera esan dezakegu hedabideen gastu-atalei buruz, hau da, zein atali emango zaion diru-laguntza, eta zein neurriren arabera emango den halakoa. Beharrezko deritzot atalez ataleko laguntzen neurriak ipintzeari, modu horretara, laguntasunak egokiagoak izan daitezten, berbarako, langileen gastuetarako ematen diren diru-laguntzak izan beharko dira estandar jakin baten arabera, bai eta ratio jakin batzuen ginoan ere. Gauza bera aipa daiteke jardunbide gastuen gainean, eta neurri estandar batzuen araberako diru-laguntzak eman, modu horretara, gastuaren erabilera egokiagoa bermatuko litzateke. Inbertsioei dagokienez, alderantzizko estandarrak jarri beharko lirateke, aurrekontu txikiena duenari, diru-laguntzarik handiena emanaz, eta horrela aurrekonturik handiena duenera heldu arte. Inprimatze eta zabalkunde gastuen eretzean, berriz, merkatuko prezioen araberako estandarrak hartu beharko lirateke kontuan, hortik gorako muga ez gainditzeko. Badakit honek ekar dezakeela zama handiagoa halako lanetan dihardutenentzat, egia da, ostera, ekoizkinaren kudeaketa hobetzeko puntua izango litzatekeela.

Badakit neurri horiek guztiek ustekabea ekar dezaketela hasieran, baina, nire irudiko, gerora begira, handiagoak izango dira arloaren egonkortasuna eta eragileen erantzukizunaren bermea. Horren guztiaren ondorio hau ateratzen dut nik: Administrazioak neurri zuzengarririk ezartzen ez badu, luginza bakarra lagunduko luke, eta Administrazioak indartsuaren eta ahularen arteko tartea laburtzeko duen eginkizuna bete barik geldituko litzateke.

Esan dezadan, aurrera baino lehen, orain arte, Administrazioaren ikuspegitik egin dudana azalpen osoa dagokiela euskararen aldeko komunikabideei, bestelakoa baita euskarazko komunikabideen gainean marraztuko dudana ikuspegia.

Horretara, bada, Eusko Jaurlaritza, foru aldundiak edota udalak erabili ditudanean, zuetako gehienok, ziur aski, erakunde bakoitzaren euskararen atala izan duzue gogoan.

Euskarazko komunikabideak hartzen baditugu hizpide, orduan hastapenak beste bat behar du: 9 milioi €-ko aurrekontua duen enpresa-taldeak egin behar duen planteamendua Industria Sailari dagokio, ez Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzari, ez osorik, behinik behin. Zenbat enpresak du Euskal Autonomia Erkidegoan negozio-kopuru hori? Eta berriro diodan sarritan esan dudana: ez dugu lotsa izan behar euskararekin dirua irabazteko; hori beste hizkuntzetan gertatzen da, eta inor ez da lotsatzen, batez ere, ez dagoelako lotsatzeko ziorik. Beraz, itaun nagusia, niretzat, hauxe izango litzateke: euskarazko komunikabide osasuntsua nahi al dugu, lokabea dena (eta lokabetasuna finantzek ematen dute), bere kasa jarduteko arazorik ez duena, ala beti gaixorik, Jainkoaren izenean ibili behar duena nahi al dugu?

Planteamendu honetan du esangura osoa izakunde bakoitzaren egiturak, esangura osoa, enpresa-ikuspegiak, esangura osoa, langileen aldetiko politikak.

Ikuspegi horretatik, ahalegin berezia egin behar dugu euskal administrazioetan ardura dugun herri kargudunok bezala arloko eragileok. Lehenengook Administrazioaren barrutik erauzi behar dugu ikusmolde jakin bat, hau da, euskara agertzen denetan, halako egitasmoak nahitaez euskararen arlora bidaltzekoa, eta hori ez da erraza, baina ikuspegi horretarantz lan egin behar da; bestetik, euskarazko hedabideetan diharduzuenok jabetu behar duzue, eta ozen aldarrikatu, zenbateko aberastasuna sortzen duen Euskadirentzat zuen eguneango lanak, eta aztertu zeintzuk izan beharko lirатеkeen, etorkizunari begira, zaindu eta lagundu beharko lirатеkeen jardun-ildoak, hau da, hitz egin behar duzue sortzen dituzuen lanpostuen gainean, zuen izakundeetan erabiltzen dituzuen teknologia berrien inguruan, Herri Ogasunari ordaintzen zaizkion zergeri buruz, gizarteak berak jasotzen duen aberastasunaz...

Horretara, bada, diru-laguntzen politika aldatu behar da: alde batetik, enpresaren ikuspegitik egin beharrekoa Industria Sailera bideratu beharko litzateke; horrek dakarren ondorioa garbi dago: industri arloko beste edozein enpresak jasotzen dituen diru-laguntzak jasotzeko eskubide bera izan behar dute euskarazko hedabideek, eta eurek bete beharko dituzte besteek betetzen dituzten baldintza berak; horrek ekarriko luke arloaren ikerlan sakona egitea, enpresaren bideragarritasuna aztertzea, langileen ratioak aztertu, langileen lanbide kategorien egokitasunari buruzko azterlana egin, eta, azkenean, epe jakin batera, enpresak bere kasa, inoren laguntasunik gabe, ibiltzeko gai izatea dakarren egoera

sorraraztea. Hau da, une jakin batetik atzera, ez luke Administrazioaren diru-laguntzarik jasoko, bere kasa ibiltzeko gauza izango litzatekeelako.

Beste aldetik, halako enpresek eskubidea izango lukete, euskararen aldeko sustapen-jarduera legez, diru-laguntza jasotzeko, euskaldunen eta erdaldunen arteko bezeriaren ratio/neurriaren arabera neurri zuzengarria sartuta. Izan ere, garbi dago, erdarazko komunikabideen merkatuak biztanleen %100 hartzen duela, euskarazkoenek %35 hartzen duelarik, gutxi gorabehera. Betiere, laguntza hori osagarria izango litzateke, Industria Sailak emango lukeen nagusiarena, eta, Industria Sailak halako diru-laguntza emateari utz liezaionean, euskal bezeriaren neurri murriztagoaren eduko diru-laguntza ematen jarraitu beharko litzateke merkatua orekatu arte, lehendaurrez jarri beharko liratekeen parametroen arabera.

Gainera, ikuspegi hori Euskal Administrazio Orokorrari legokioke, eta aberri mailako proiektuak eta lurraldez gaindikoak berak arautu eta kudeatu beharko lituzke.

Beste alde batetik, euskal administrazioek badute beste izari bat, sarritan ahazten duguna: zerga-neurriak ezartzeko eskumena, foru aldundiei dagokiena. Ikuspegi horretatik, foru aldundiek, eurei baitagokie eskumen hau, aztertu beharko lukete zein aukera eskain diezaieketen norbanakoei eta merkataritzako izakundeei, batez ere, eurek aurkeztu behar dituzten zergen aitorpenetan kenkariak egin ahal izan ditzaten, halako proiektuei laguntzak emateagatik. Honek helburu bi jadesiko lituzke: alde batetik, euskarazko komunikabidek erakargarri bihurtzea zergadun euskaltzaleentzat, edo, beste barik, euren zergetan edo enpresarenetan hobariak lortu nahi dituztenentzat; eta, bestetik, herri aginteen bermea lortzea, edozein esparrutan, eta izakundearen bisita-txartel gisa aurkeztu ahal izatea.

2.4. Beste administrazioen eragina esparru honetan

Arlo hau, nik dakidala, ez da sekula aipatu horrelako bilgune baten, eta jakin behar dugu, ezinbestekoa baita gure arlo hau biribiltzeko, Espainiar administrazioak eta Europar Batasunak badutela eraginik komunikabideen esparru honetan.

Euskarazko hedabideetan eragin izugarria dute Espainiako Gobernuak eta Europar Batasunak. Eta alderdi horiek ezin ditugu alde batera laga, ezertarako garrantzirik ez bailuten. Horrela, bada, Espainiako Gobernuak ezartzen du arautegia, esate baterako, tokian tokiko telebisten inguruan, eta hori bete behar da estatu osoan, bai eta Euskadiko Hegoaldean ere. Beraz, tokian tokiko lizentziak izanik ere, zelan

eman behar diren, zein arautegi bete behar den eta abar, hori guztia Madrildik dator, eta gauza bera gertatzen da irratien lizentziekin. Geroago arazo honetan luzeago jardungo badut ere, kontu hau aurreratu nahi dut: gure muga guztiak gainditzen dituzten arloetan ezin dugu txokokerietan jardun, gorago begiratu behar dugu, mundu zabaletik datorkigun erauntsiak irentsiko ez bagaitu.

Beste alderdi bat Europar Batasunarena dugu. Ikus-entzunezko arloarekin zerikusi izugarria duen arloa ageri zaigu Europa 2000-2006ko egitarauan; bada, 2004. urtean badihardute lanean 2007tik atzera European izango den eremu berriaren oinarrizko irizpideak finkatzeko eztabaidan; hortik hainbat aukera etorriko zaizkigu, eremu urriko hizkuntzek erabili behar dituztenak, gainerako hizkuntza handien menpean ez itotzeko. Adibide legez, jakin behar dugu estatuz haraindiko proiektuak bultzatu behar ditugula, bestela, barbarako, frantsesa eremu urriko hizkuntza denez Italian, nahikoa da Frantziako, Italiako eta Belgikako izakunde batzuek aurrera proiektu bat aurkeztea, besteak atzera gelditzeko; gauza bera esan daiteke alemanaren gainean. Beraz, hor, Eusko Jaurlaritzak zabaldu beharko luke informazio-gune bat, Europar Batasunean dabilzan proiektu guztien berri emateko, eta, geure neurrian, ahal den mailan bederen, euskal gizarte-eragileak elkarrekin eta beste estatu batzuetako eremu urriko hizkuntzetako eragileekin harremanetan jartzeko, bai eta, bidezko bada, sarrera emateko Europar Batasunari aurkez dakizkiokeen proiektuetarako.

3. Etorkizuneko estrategia bereziak azpiarloen arabera

Elkarlanaren beharrak sinergia bila aritzea dakar, esku-egitarauan ageri den legez, nolana ere den, kontu bat arazi behar da, ezeri ekin orduko: zer ulertzen dugun 'komunikabide' legez, berba hori entzuten dugunean; egin-eginean ere, ezin ditugu komunikabide guztiak osotasun legez hartu, ezinezkoa baita osotasun legez hartzea, strategiaren ikuspegitik, bederen, Internet bidezko euskarria duten komunikabideak, telebista, irratia eta prentsa idatzia, are gutxiago, ezin daitezke osotasun legez har aberri mailako komunikabideak, lurralde mailakoak eta tokian tokikoak.

Horrezaz gain, bada beste aldagai garrantzitsu bat arlo honetan: teknologia berrien eragina; ikuspegi horretatik, teknologia berriak ezartzea hedabideetan ez da apeta edo nahikari kontua, ezpabere beharrizan gorrikoa. Bide batez, ez guke inbertsiorik egin beharko guretzat berria den teknologia baten, baldin eta beste

herrialde batzuetan teknologia hori daborduko ordeztzen ari badira. Eta horren berri jakiteko, konturik berritzaileen berri izateko, egitura sendoa behar dugu, ezin dugu gure txokora begira jardun.

Ikuspegi horretatik, gaur egun estatuak eurek badute euren aginpidea mugatuta; alde horretatik, badira proiektu batzuk Europar Batasunean erabakitzen direnak, eta, beste barik, tokian-tokian ezartzen direnak; beste alde batetik, teknologia berritzaileen arloan, egia da mundu zabaleko korporazioek berealdiko eragina dutela, eta estatuak eurek, edo Europar Batasunak edo Estatu Batuek eurek sarritan ez dutela egiten kanpotik datorkiena ezarri baino. Beraz, argi izan behar dugu, egitura indartsua behar dutela euskarazko hedabideek, borroka horretan galtzaile urten gura ez badute.

Hori guztia kontuan hartuta, estrategia orokorra ezarri beharko genuke, mundu zabalean eragina duten kontuez ari garelako, eta, aldi berean, estrategia malgu edo moldabera ezarri beharko genuke, etorkizuneko erronkei behar bezala erantzuteko; izan ere, gaur etorkizuneko aurreramendua dena bihar iraganeko gomuta baino ez da. Betiere, unean-unean sortzen diren premiei erantzuna eman behar izango diegu, beraz, argi izan behar dugu, premia bakoitzari ematen zaion erantzunak izan behar duela bide luzeago eta finkoago baten barruan, ezin baitugu ontzat hartu arazo jakin biri ematen zaizkien erantzunak elkarren aurkakoak izatea; egin-eginean ere, horrek etorkizuneko bidea, zaildu ez ezik, galaraziko luke.

3.1. Internetezko komunikabideak

Guztiak sartzten dira Internet euskarri honen barruan, daborduko litekeena baita komunikabide guztiak euskarri horretan eskaintzea. Beraz, garbi izan behar dugu, mundu zabalean gaudela beste mila web-guneren ondoan, edo, zehatzago esanda, beste mila web-gune indartsuren eragin pean. Horrek garbi diosku, ez genukeela norberak nahi adina web-gune sortu beharko, ezpada bat eta indartsua; horretarako, talde indartsua egin beharko litzateke, ziur aski, eta gaur egungo ikuspegitik aztertuta, EITBra inguratu, berarekin batera sarearen barruan behar besteko eragina izateko. Bestela, irentsiko gaituzte, eta ez gara inor izango, nahiz eta hamaika inbertsio eta ahalegin egin. Gogoan hartu behar dugu, horrelako sistema baten bidez heldu ahal izango ginatekeela mundu zabalean sakabanaturik dauden euskaldun guztiengana; horrela leku beraren bidez Aulestiko euskaldunak, Errenteriakoak, Aramaiokoak, Baztangoak, Angelukoak, Donibane Garazikoak eta

Maulekoak, euren txokoaren berri ez ezik, gainerakoena ere izango lukete, eta euskal sena eta euskaldunen arteko lokarriak estutu. Eta hori horrela bada Euskadiko sei lurraldeetan bizi garen euskaldunontzat, are garrantzitsuagoa izango da hori mundu zabalean zehar bizi diren euskaldunentzat eta beraien ondorengoentzat. Bestela jokatuz gero, beldur naiz, ez ote dituen marasmak amaraunean harrapaturiko eltxo guztiak irentsiko. Eltxoak, jakina, gu geu gara!

Egin-eginean ere, kontuan hartu behar dugu, amaraunean behar den moduan egoteak ez dakarrela bakarrik web-gune bat izatea, ezpada, web-gune hori behar den moduan eguneratuta izatea, hala edukien eretzean, nola teknologiaren eretzean; beste alde batetik, horrek modu erraza eskainiko luke, nork bere lekutik gauzak sartu eta web-gunean duen atala etengabe elikatzeko, jakinaren gainean dagoela teknologia berrienaren kontuak beste baten ardurapean daudela, eta berak bestelako ahaleginik gabe haien etekina jasoko duela.

Web-gune horren barruan, euskarazko komunikabideak sartu ahal izango liriateke, eta erreferentzia gune bihurtuko litzateke amaraunean, Euskadiko sei lurraldeen eta beraren diasporaren eta beraien euskaldunen berri jakin jaso ahal izateko.

3.2. Telebistaren arloa

Esan dezadan garbi: ez dut sinesten telebistaren arloan nor bere aldetik ibil litekeenik epe luzera begira, hemen zerbait lortu nahi badugu euskarazko telebistarentzat.

Orain arte ez dut esan, guztion buruan dagoelako, baina Euskadiko sei lurraldeotako euskaldunok, hau da, euskaraz egiten dugunok, ez gara heltzen Bizkaiko biztanle guztien 3/4era. Hau da, oso bezeria murrizta du halako euskarri batek, dudarik ez da, euskarrietan garestiena denak. Beraz, EITBren taldea ikusten dut egokiena legez, arlo honetan zerbait egin behar badugu. Ezin dugu ibili herri-herri egundoko inbertsioak egiten, inbestimendu handi horien etekin-hartzaileak hain urriak diren bitartean.

Benetako talde indartsua behar dugu, EITBren ingurura bildutakoa, eta arian-arian eta, lekuan-lekuan azterlanak eginaz, egokien ikusten diren herrietan edo eskualdeetan halakoak ezartzeko, betiere, haren azpiegitura erabiliaz, eta giza baliabideetan eta diru baliabideetan egin beharreko inbertsioei ahalik eta etekinik handiena ateratzeko asmoarekin, bestela jai dugu!

Gogoan hartu behar dugu, bestalde, tokian tokiko telebistetarako lizentziak araututa daudela Espainiako Gobernuaren lege baten bidez, 2003. urtean. Beraz, guk Euskadin, hiru egoera juridiko-administratibo ditugula, eta guztion buruan dauden oztopoak daudela, argi jokatu behar dugu, uholde baten barruan ez jausteko. Adibide bat ipintzearen, inork benetan uste al du, 650 000 € exkaxeko aurrekontuak, 6 elkartetan banaturik, eragingarriak direla tokian tokiko euskarazko telebisten arloa sendotzeko? Nik, ez.

Hori gutxi balitz bezala, datozen urteetan, telebista digitala ezarriko da erabat. Zein elkartek izango du behar adina baliabide ekonomiko, erronka horri behar beste bermerekin erantzuteko? Nire ustez, erantzuna garbi dago: EITB. Kontuan hartu, bestela, erdaraz egiten diren tokian tokiko telebistak noren eskuetan dauden, zenbateko indar ekonomikoa duten talde horiek, eta nork eskain dezakeen behar bezain programazio ona talde horiekin lehian aritzeko.

Beraz, sinergiak aprobetxatu behar dira, eta, ikusalde horretatik, jakin behar dugu guztiok, gure gorputzaren atalen bat edo beste idoki behar digutela, gure gorputzak bizirik iraun dezan. Halaxe esan zuen Luis Mitxelenak euskararen eretzean, eta, arlo honi dagokionez, bete-betean ezar daitekeen esapidea dela uste dut.

3.3. Irratien esparrua

Hau esparru korapilatsua da. Ez dut berriro esango lehengoa, baina Eusko Jaurlaritzaren 2004ko deialdira aurkeztutako 10 irratietatik hiru dira udalen jabetzapekoak, eta hirurok, gainera, badaude beste hiru irratik antzinatik emankizunak dituzten esparruetan. Hori euskararen onurarako ote da? Ezezkoan nago. Lehen esan dut, eta hau bai, hau berriro aipatu nahi dut, eta nabarmendu: argi izan dezagun hiru irrati horiek zuzenean lehiatzen direla lehendik euskaraz emankizunak ematen diharduten irratiekin; gainera, azken irratiek merkataritzako izakundeak dira, beraz, hiru udalen aurrekontu publikoak ari dira lehia egiten euren diruak jartzen dituzten hiru irrati konpainiaren aurka. Eta 'aurka' esan dut, publizitate bankua bera delako euskaraz jarduten duten irrati guztientzat. Zenbat iragarki kendu dizkiete irrati horiek euren herrietan dabiltzan erdarazko irratiei? Garbi esan dezagun: euskaraz diharduenak lehian dihardu euskaraz diharduenarekin. Hori ikusten ez duena itsu dago.

Orain arte esanikoa joan zaio finantzamenduari, baina bada beste alderdi interesgarri bat: irrati horien programazioa zenbat ordutakoa da? Zenbat ordu

ekoizten dute eurek? Zenbat ordu hartzen diote Euskadi Irratiari eta besteri? Gainera, besteekin aritzeko lehian. Egoera Kafkaren barrunbetikoa da, eta barregura emango luke, emaitza lazgarriak sortuko ez balira lehendik dauden beste irratientzat.

Irrati-hartzaileak hartzen baditugu kontuan, arazoa askozaz larriagoa izango litzateke. Joan gaitezen lehengo adibidera: hiru udalerrri horietako biztanleak, guztira, ez dira heltzen 40 000 biztanlera. Zenbat albiste sortu beharko lituzkete herri horiek osoko programazioa lortzeko? Bien bitartean, beste hiru irratietatik, bik lurralde bana betetzen dute oso-osorik, eta besteak hiru lurraldetako oso eremu zabala. Beharrezkoak ziren hiru udal irratihoriek? Buruak ezetz dio. Gainera, badira irteera osagarriak, guztion elkarlana behar den moduan orekatzeko; adibidez, herri horietako batek berari ondoen datorkion irratiarekin hitzarmena egin dezake, edo kontratazioa egin dezake, herri horren gaineko albisteak une jakin baten edo egun jakin batzuetan emateko. Irteera askozaz zentzudunagoa da, eta, bide batez esanda, modu askozaz eragingarriagoa da udalerriko biztanleak zaletu daitezen euskal irratia entzuten.

3.4. Prentsa idatzia

Prentsa idatziaz denaz bezainbatean, eta aurretik esanikoa gogoan izan behar dugula, beste gogoeta batzuk egin nahiko nituzke, batez ere, sarritan horrelako gauzak, esaten ez direlako-edo, izan ere ez direla ematen du eta.

Zenbat irakurrarazi behar diogu euskal irakurleari? Euskaldunok ba ote gara beste inor baino irakurleagoak? Edo derrigor izan behar ote dugu? Adibidez, euskal irakurlearen egun arrunt bat hartzen badugu, konturatuko gara zenbat etxeko lan daukan egiteko, ohetik jaiki bezain laster. Lehenengoz, euskarazko egunkaria irakurriko du, sarritan erdaraz argitaratzen den beste batekin edo argitaratzen diren beste batzuekin batera; horrekin batera, gure euskal irakurlea bizi bada tokian tokiko egunkariak argitaratzen diren herrietako baten, beste bat dauka irakurtzeko; asteen behin aberri mailako astekari bat irakur dezake, eta tokian tokiko astekariren bat; astekaririk ez bada argitaratzen, hamaboskaria argitaratzen da, beraz, azken lan hori hamabostean behin egin beharko du, edo hilean behin, hilabetekaria bada. Kontura zaitezte, gainera, hor ez ditudala sartu pentsamenduaren gainean argitaratzen diren aldizkariak edo bestelako aldizkari berezituak.

Beste arazo bat, arlo honetan egundoko eragina duena: badago joera handia, toki jakin bateko eredia beste toki askotara zabaltzeko, horretarako kontuan hartu barik toki jakin hartako egoera soziolinguistikoa, herriaren beraren orografia, herriaren beraren banaketa, herri hartako biztanleen osaera demografikoa eta abar. Horrek berez dakar urruneko lilurak hurreko tristura sortzea.

Prentsa idatziaren beste eragile bat argitalpenen maiztasuna da. Eta kontu hau aurrekoarekin lotuta dago. Toki guztietan izan behar al ditugu egunkariak, edo astekariak, edo hamaboskariak, edo hilabetekariak? Ziur aski, kontu hau behar den moduan garbitzeko, enpresa-ikuspegia izan behar dugu gidari, bestela euskarak berak urtengo du galtzaile. Izan ere, arazoa ez da bakarrik zenbat irakurle lor daitekeen, ezperen zenbat albiste sor dezaketen tokian tokiko argitalpenaren eragin-esparruko biztanleek. Nire ustez, tokian tokiko aldizkarien maiztasunaren egokitasuna joango litzateke, lekuan-lekuan, astekaritik hilabetekarira, kontuan hartzen badugu euskaraz egunero irakurri nahi duenak baduela esparru hori beteta, eta hori baino maiztasun sarriagoko proiektuek, merkatuak bestela ez dioen artean, ezin dute epe luzean iraun.

Beste alde batetik, alde batera uzten baditugu aberri mailako argitalpenak, erosle edota harpidedun diru-jartzaileen kopuru jakin bat dutenak, konturatuko gara oso bakanak direla benetan ordainpeko harpidedunak dituzten tokian tokiko argitalpenak. Horrek hainbat arazo dakartza. Eta komeni da horien gainean gogoeta laburra egitea.

Horrela, bada, tokian tokiko argitalpenak diru publikoaren pentzudan dira, euren barruko moldaketak egiteko: langileen (gero eta behin, aldizkaria zuzendu, idatzi eta merkaturatzen dutenen) egoera hobetzea zail gertatzen zaie. Beste alde batetik, banaketa hainbat aletakoa dela esateak ez du esan nahi kopuru hori denik merkatuak eskatzen duenaren edukoa, eta horrek egundoko garrantzia izan dezake aldizkariaren beraren biziraupenerako, eta kasu honetan 'biziraupen' berba aipatu nahi dut, sarritan horrelako proiektuentzat nahikoa delako herri administrazioetarik baten diru-laguntza ments izatea, proiektu osoa galzorian jartzeko. Zer dago horren atzetik? Zergatik ez dugu geure proiektua merkaturatzen, diru-kopuru jakin bat eskatuaz gure ekoizkina jaso nahi dutenei? Diru-kopuruek, hasieran, sinbolikoak behar dute, egoerak hala ekarrita, baina horrek bizi handiagoa emango dio argitalpenari, eta berean dihardutenek badakite, gauzak ondo eginez gero, arrakasta izango dutela, eta etengabeko prestakuntza eta hobekuntzaren mailara

helduko direla. Hau egiten ez den artean, uzkur naiz arlo honen benetako neurriko argazkia inoiz izango ote dugun.

Hau guztia adibide batekin argitu nahi dut: 11 881 euskaldun eta ia-euskaldun dituen eskualde baten, 5 000 aleko tirada zentzuzkoa da? Kazetaritzan egiten diren kalkuluen arabera, betiere gaztelaniazko kazeten inguruan, ratioa 1/5ekoa da, beraz, kasu honetarako, 2 376 aleko tirada izango litzateke egokiena. Horrenbestez, orain egiten den tiradaren %47.52koa izango litzateke egokia. Gainera, honek badu beste zertzelada interesgarri bat, alegia, aldizkari horren gastuaren %42.57koa doa inprimatze eta zabalkunderako, hau da, bada diru bat aldizkaria zuzendu, idatzi eta merkaturatzen dutenen eskuetara ez doana. Honek zer pentsatua eman beharko luke, planteamenduak egiteko orduan. Jakina, honek zuzeneko lotura du lehen aipatu dudana ikuspegiarekin: zertaz ari gara, euskararen aldeko komunikabide batez edo euskarazko komunikabide batez? Zeintzuk izango lirateke baldintza egokiak euskararen aldeko komunikabidea euskarazko komunikabide bihurtzeko? Zein urrats bete beharko lirateke? Edozelan ere, lehen esan dudana legez, euskararen aldeko komunikabideez badihardugu, orduan aldizkaria bururatzeko behar diren gastu guztiak hartu beharko lituzkete euskararen sustapenaren ardura duten administrazio-organismoek oinarri legez, diru-laguntza emateko. Euskarazko komunikabideez ari bagara, ostera, argitalpena zuzendu, idatzi eta merkaturatzen dutenen gastua hartu beharko lukete kontuan administrazio-organo horiek, eta enpresa-alderdiak joan beharko luke herri administrazio bakoitzean enpresaren arloaren ardura duen organora. Zuetako baten batek, ziur aski, buruan darabilen kontua da nire ezkutuko asmoa dela dirua aurreratzea, eta arrazoia du; dirua aurreratu nahi dut, diru publikoari buruz ari garelako, baina horrek ez du esan nahi, horrelako kontuetan, berbarako, grafikagintza eta zabalkundearen aldetik aurreratzen den dirua erabili nahi dudarik euskararen aldeko eta euskarazko komunikabideak ez beste xede baterako; kontrara, aldizkaria bururatzen diharduten langileen lan baldintzak nahiz egoera ekonomikoa hobetzeko izan behar du bestetik aurreratzen den diruak. Gorago eman dudana jakingarria berriro emango dut, baina beste ikuspegi batetik aztertuta: Bizkaian 2004. urtean euskarazko argitalpenetan gastatu diren diruen %54.66, hau da, 732 802.16 € joan dira grafikagintza eta zabalkunderako, gehienbat. Bitartean, inbertsioen kapituluak, guztira, 13 277 €-ko zama ekarri du, proiektu guztien %0,99. Zelan lehia daitezke, bada, tokian tokiko aldizkariak besteekin, eurek

horrelako zama duten artean? Bada, erantzuna garbi dagoela ematen du: ikuspegia aldatu beharra dago. Eta hortxe sinergiak bai, sinergiak eragin handikoak dira, eta herri aginteen eta arlo honetako gizarte-eragileen arteko elkarriketak eta adostasunak ezinbestekoak dira. Baina horiek guztiak aurretik prestatu behar dira, ez, oster, behin ekoizkina mahai gainean dugula, hori zelan edo hala ordaindu behar dela esan, eta ea zelan konpon daitekeen arazoa. Guztiok dugu zeresana honetan, eta kontu hau al bait lasterren ebatzi beharko litzateke.

Eta kontu hau bideratzeko, bada beste aldagarri bat, egundoko eragina ekar dezakeena, kostuen eretzean: teknologia berrien erabilera. Zabalkundearekin modu estuan lotuta dagoen beste eragile bat euskaldunen dentsitatea dugu; egin-eginean ere, zenbat eta dentsitate handiagoa izan, orduan eta merkeagoa izango da zabalkundea. Kontu honek berealdiko garrantzia du Euskadin, gure herriek, txikiak izanagatik, oso molde sakabanatua agertzen baitute euren biztanleak banatzeko orduan. Beraz, kasu honetan egundoko garrantzia hartzen dute teknologia berriek. Adibidez, zabalkundearen gastuak murriztu daitezke, baldin eta aldizkariak eskaintzen badira euskarri bietan, Internetez bezala paperean, betiere, helburu legez jarri behar dugu paperaren desagertzea; hori horrela etorri zen herri administrazioetara, aldizkari ofizialen argitalpenarekin, eta orain edo geroago gauza bera gertatuko da kontu honekin. Hori ez ezik, on line argitaratzeak aldizkarien hartzaileei prezio merkeagoak jartzea ekarriko du, bai eta publizitatea sartu nahi dutenei ere euren publizitate-gaia jende gehiagok ikusiko duela erakustea ere. Baina abantailak ez dira hor geratzen, ezik etengabeko argitalpenak sor daitezke, informazioa sortu ahala jendeari jakinaraz dakioketena. Hau da, kontua ez da teknologia berriak aipatu eta goestea, ezpabere eurak erabiltzea, eta beraiei ahalik etekinik handiena ateratzea, geure ekoizkinak egunean baino egunean hobek izateko, egunean baino egunean ezagunagoak egiteko eta egunean baino egunean partaidetza handiagoa izateko. Hori guztia hala da, baina ez da hori bakarrik, teknologia berriek tokian tokiko aldizkarien gainean ekar ditzaketan eragin guztiak aztertu beharko lirateke, eta ikerlan horren arabera jardun modu bateragarrian. Adibidez, garbi dago, tokian tokiko aldizkariak argitaratzen dituzten elkarten federazioak euskarri ezin hobea eskain dezakeela, haien eskaintza hobetzeko, bai eta, osoko ikuspegia buruan dutela, aldizkarien euren bideragarritasuna bermatuko lukeen plangintza osoa gertatzeko, barbarako, hornitzaileen arloa batera kudeatzeko modua, teknologiaren aurreramenen berri emateko modua, elkarrekin

lotura eraginkorragoa lortzeko bideak, publizitatea modu orokorragoan kudeatzea eta abar.

Dena dela, tokian tokiko aldizkarien gainean dihardugula, etorkizuneko erronka hauxe da, nire ustez: tokian tokiko aldizkariak erabaki behar dute zer izan nahi duten, edo Administrazioaren ongizatea jasotzera kondenatuta dagoen mugimendua izatea, edo gizarteari, euskararen aldeko sustapenez gain, aberastasuna ekartzen dion sektore indartsua izatea, eta goian azaldu ditudan zenbakiak erakusten dute horren harrotasuna frogatu dezaketela, eurek mugitzen duten euro bakoitzeko, 50 zentimo baino gehiago izaten baitira euskal industriaren arlo garrantzitsuetako batzuk, grafikagintza eta zabalkundea, mugitzeko.

Zelan jokatu behar du Administrazioak kuota kobratzen duten argitalpenen eta kuotarik kobratzen ez dutenen arteko orekari eusteko? Izan ere, kuota kobratzen dutenek esan dezakete, herri agintek diru-laguntzak ematen badituzte, bakoitzak kobratzen duen edo ez kontuan hartzeke, orduan kobratzen dutenak txartoago gelditzen direla kobratzen ez dutenak baino, eurek eskatzen dietelako ahalegin ekonomikoa euren harpidedunei, besteek halakorik eskatzen ez duten artean. Eta egia da hori. Edozelan ere, badira bideak, arazo hau gainditzeko, adibidez, kuota kobratzen duten aldizkariari tratamendu berezia ematea diru-laguntzak emateko irizpideak finkatueran, edo kuotaren kobrantza nahitaezko betekizuna izatea, diru-laguntzei jaso ahal izateko, edo, denbora jakin baterako bada ere, aldizkari guztiei eskatzea euren harpidedunen zerrenda, betiere norberaren datuen gaineko sekretua gordeta. Merkaturatu behar dute tokian tokiko aldizkariak, aberri mailakoek egin duten legez, eta merkaturatu behar dute, jakinaren gainean gaudelarik, Euskal Autonomia Erkidegoan, adibidez, euskarazko aldizkari bat irakur dezaketenak %55.43 direla (euskaldunak gehi ia-euskaldunak zenbaturik) gaztelaniazko aldizkari bat irakur dezaketenen aldean, eta hortxe jardun behar dute euskal administrazioek alde hori murrizteko, euskaldunen ekoizkinak sortzen dituztenen aldean.
